ferrieħi, entużjażmaw qalbhom u bdew jistaqsu dak it-tifel min kien. Xi ħadd mill-folla għajjat li dak kien mill-Birgu, t-tifel ta' Ċensu, magħruf bħala Ċensu l-Vesa.

Minn dak iż-żmien 'l hawn qatt ma niftakar li rajt arblu ta' Mejju ieħor f'xi post f'pajjiżna. Imma dawn l-aħħar snin reġa' beda' jiġi organiżżat għall-Karnival. Nagħlaq b'żewġ strofi mis-sunett tat-tabib Ġan Franġisk Bonamico, versi li għadhom friski wara tliet mitt sena:

Mejju ġie bil-ward u ż-żahar
Għadda l-bard, ix-xita u l-beraq
Tgħattiet l-art bin-nwar u l-weraq
Heda r-riħ, siket il-baħar.

Tar is-sħab minn wiċċ is-sema
Sa fl-iġbiel nibtet il-ħdura
Reġgħet tgħanni kull għasfura
U fil-ferħ kull qalb tirtema.

© George Cilia

L-ARBLU TA' MEJJU JEW IL-KUKKANJA?

Hu interessanti li nies ta' ċertu eta', l-aktar jekk ikunu mill-ibliet tal-Kottonera, jirreferu għall-arblu tal-kukkanja bħala l-arblu ta' Mejju, mqar jekk ħadd minnhom ma jiftakar li dan l-arblu fi żmienhom qatt intrama għall-ewwel ta' Mejju. Dik li tissejjaħ il-**CALENDIMAGGIO** hi tradizzjoni u drawwa qadima li għadha magħrufa ħafna fl-Italja tal-lum. Il-festi li jsiru fiha huma marbuta max-xahar ta' Mejju, u mal-qawmien mill-ġdid tan-natura mir-raqda tagħha tax-xitwa. F'dawn il-festi jkun hemm l-ikel, u l-frott, u l-ward, u anke arblu twil li miegħu isir ħafna logħob, u li fl-aħħar mill-aħħar hu simbolu falliku.

Issa hu magħruf li l-***Calendimaggio*** kien jiġi ċċelebrat anke f'Malta ta' żmien il-Kavallieri. Fl-artiklu tiegħu *The Music of the Knights*[45] Joseph Vella Bondin jgħid li nhar l-aħħar ta' April, għall-ħabta ta' nżul ix-xemx, fuq palk armat f'Misraħ San Ġorġ kienet tindaqq kompożizzjoni mużikali, msejħa *Cantata*, li tkun inkitbet apposta għall-*Calendimaggio* minn xi kompożitur magħruf Taljan ta' dak iż-żmien. Il-mistieden tal-unur kien ikun il-Gran Mastru. Minn dawn il-kompożizzjonijiet, jgħid is-Sur Vella Bondin, għandna waħda għal kull sena bejn l-1720 u l-1777. Imma hemm ukoll manuskritt ta' *Cantata* oħra li nkitbet għas-sena 1713. Jiġifieri l-festi tal-***Calendimaggio*** f'Malta jmorru lura mill-inqas sa dak iż-żmien.

L-istudjuż Malti Giovan Francesco Buonamico, li twieled fil-Belt Valletta fl-1639, u li kien it-tabib u l-kunsilleri tal-Gran Mastru Nikola Cottoner (1663-1680), kiteb ġabra ta' poeżiji bil-Latin, u ddedikaha lill-Gran Mastru. Fosthom kien hemm ukoll waħda bil-Malti, li sa ma nstabet il-*Cantilena* ta' Pietru Caxaru, kienet l-eqdem kitba bil-Malti magħrufa għal ħafna żmien. In-nies jafuha bħala "Mejju Ġie bil-Ward u ż-Żahar" u joħroġ ċar li l-poeżija tfaħħar lil Mejju, u ssemmi l-qawmien mill-ġdid tan-natura f'dan iż-żmien. X'aktarx li nkitbet biex tinstema' jew tinqara għall-***Calendimaggio***, u jekk inhu hekk, dawn il-festi jmorru lura aktar mis-seklu 18.

Kif għidna, l-*cantata* kienet titkanta fit-30 t'April, qabel inżul ix-xemx. L-għada filgħodu, l-ewwel ta' Mejju, fl-istess pjazza San Ġorġ, kien jintrama l-arblu ta' Mejju. F'artiklu ieħor, *Teatro e Folclore a Malta nel Secolo Decimottavo* miktub minn J. Eynaud fl-1973 [46] jissemma wkoll dan l-arblu, u J. Eynaud jirreferi għalih bħala *'l-albero di Maggio' o 'la cuccagna'*, biex allura hawnhekk nistgħu norbtu l-Arblu ta' Mejju mal-Kukkanja tal-lum. J. Eynaud jikkwota wkoll lil Achille Ferris li, tajjeb jew ħażin, kien qal li l-arblu tal-Kukkanja kien daħħlu f'Malta il-Gran Mastru Zindadori (1720-1722)[47].

Mela r-rabta tal-Kukkanja mal-***Calendimaggio*** u x-xahar ta' Mejju hi ċara. Imma daqshekk ieħor hi qadima r-rabta tal-Kukkanja mal-Karnival. Dr. Injazju Saverju Mifsud, li twieled għall-ħabta tal-1722, hu l-aktar magħruf għal xi priedki bil-Malti miktuba f'xi manuskritti li ħalla warajh. Imma dan Mifsud ħallielna wkoll fil-Biblijoteka erbgħa u għoxrin volum manuskritt, msejħa *Stromati*, li fihom niseġ nisġa ta' tifkiriet tiegħu dwar ġrajjiet li seħħew f'Malta fi żmienu. Issa dan Injazju Saverju Mifsud kien dilettant kbir tal-Karnival, u ma naqasx li sena wara sena, jsemmi xi jkun sar fil-karnival tal-Belt fi żmienu. Il-Kukkanja tissemma għal sena wara l-oħra. Nhar it-Tnejn tal-Karnival, 25 ta' Frar, 1754, kienet għamlet ħafna xita. Imma l-Kukkanja saret xorta. Skont Mifsud, l-uniku ntopp li nqala' kien li dawk li kien moħħhom biex jitilgħu mal-arblu, iddejqu jistennew ix-xita tieqaf, u meta ma setgħux jissaportu aktar, ħebbew għall-għassiesa għassa mal-arblu, tajruhom min-nofs, u taw is-salt biex jitilgħu għal dak l-ikel u x-xorb imdendel fil-quċċata minkejja li kien għadu ma ngħatax is-sinjal[48].

Jidher għalhekk li l-Kukkanja kellha l-bidu tagħha mal-festi tal-ewwel ta' Mejju, il-***Calendimaggio***, imma li kmieni ħafna bdiet issir ukoll fil-Karnival u f'xi festi u fieri oħra. Għalkemm ir-rabta ma' Mejju issa ilha li ntilfet, għax iċ-ċelebrazzjoni tal-***Calendimaggio*** ilhom li ntemmu fostna, ħafna nies, l-aktar jekk ikunu mill-Kottonera, baqgħu isejħu lil dan il-logħob "l-Arblu ta' Mejju".

L-Editur

[45] Melita Historica, Vol XII, Nru. 4, 1999, pagna 384.

[46] Melita Historica, Vol VI, Nru 2, 1773, pagna 154.

[47] *Memorie dell-Inclito Ordine Gerosolimitano nelle isole di Malta*, Malta, Busuttil, 1881, pagna 258.

[48] John J. Cremona, *The Carnival of Malta*, Melitensium Amor, Festschrift in honour of Dun Ġwann Azzopardi, Malta, 2002.